Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 17ης Μαΐου 2023[1]

Υπόθεση C-84/22

Right to Know CLG
κατά
An Taoiseach

[αίτηση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου, Ιρλανδία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες – Εξαιρέσεις – Εσωτερικές επικοινωνίες – Διαδικασίες των δημόσιων αρχών – Πρακτικά των συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου κυβέρνησης – Υπαγωγή των πρακτικών σε εξαίρεση λόγω προηγούμενης δικαστικής απόφασης – Παραβίαση του δεδικασμένου»

I. Εισαγωγή

1. Κατ' εφαρμογή της Σύμβασης του Ώρχους[2], η οδηγία για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες[3] θεσπίζει δικαίωμα πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες. Ταυτόχρονα, όμως, τόσο η Σύμβαση όσο και η οδηγία προβλέπουν εξαιρέσεις από το δικαίωμα αυτό, οι οποίες επιτρέπουν, ιδίως, την προστασία των εσωτερικών επικοινωνιών και των διαδικασιών των δημόσιων αρχών.

2. Σκοπός της παρούσας αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι να εξακριβωθεί εάν τα πρακτικά των συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου κυβέρνησης εμπίπτουν είτε στην εξαίρεση των εσωτερικών επικοινωνιών είτε στην εξαίρεση των διαδικασιών των δημόσιων αρχών. Στη συνέχεια, πρέπει να διευκρινιστεί κατά πόσον το ζήτημα αυτό δύναται να επανεξετασθεί, όταν έχει ήδη κριθεί με πρότερη απόφαση που αφορά το ίδιο αίτημα πρόσβασης και η οποία έχει περιβληθεί την ισχύ δεδικασμένου.

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

[2] Σύμβαση του 1998 για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ 2005, L 124, σ. 4), η οποία εγκρίθηκε με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ 2005, L 124, σ. 1).

[3] Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2003, L 41, σ. 26).

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Η Σύμβαση του Ώρχους

3. Το δικαίωμα πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες θεσπίζεται στο άρθρο 4 της Σύμβασης του Ώρχους.

4. Το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, της Σύμβασης του Ώρχους περιέχει εξαίρεση για τις εσωτερικές επικοινωνίες:

«Αίτημα για περιβαλλοντικές πληροφορίες δύναται να απορρίπτεται, εάν:

[…]

γ) το αίτημα αφορά υλικό υπό ολοκλήρωση ή αφορά εσωτερικές επικοινωνίες δημοσίων αρχών, σε περίπτωση που η εν λόγω εξαίρεση προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο ή την εθιμική πρακτική, λαμβανομένου υπόψη του δημοσίου συμφέροντος που εξυπηρετείται από την κοινολόγηση».

5. Ο εμπιστευτικός χαρακτήρας των εργασιών των δημόσιων αρχών δύναται να προστατευθεί σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α′, της Σύμβασης του Ώρχους:

«Αίτημα για περιβαλλοντικές πληροφορίες δύναται να απορρίπτεται, εάν η κοινολόγηση θα είχε δυσμενείς επιπτώσεις:

α) στον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εργασιών των δημοσίων αρχών, σε περίπτωση που ο εν λόγω εμπιστευτικός χαρακτήρας προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο·

[…]

Οι προαναφερόμενοι λόγοι απόρριψης ερμηνεύονται υπό στενή έννοια, λαμβανομένου υπόψη του δημοσίου συμφέροντος που εξυπηρετείται από την κοινολόγηση και λαμβανομένου υπόψη κατά πόσον οι ζητούμενες πληροφορίες σχετίζονται με εκπομπές στο περιβάλλον».

B. Η οδηγία για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες

6. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες θεσπίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές υποχρεούνται, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, να παρέχουν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις ίδιες ή για λογαριασμό τους, σε όποιον υποβάλλει σχετική αίτηση και χωρίς ο αιτών να οφείλει να επικαλεσθεί οιοδήποτε συμφέρον.»

7. Το άρθρο 4 της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες προβλέπει διάφορες εξαιρέσεις από το εν λόγω δικαίωμα.

8. Η εξαίρεση για τις εσωτερικές επικοινωνίες περιέχεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν τη δυνατότητα απόρριψης αίτησης περιβαλλοντικής πληροφορίας όταν:

[…]

ε) η αίτηση αφορά εσωτερικές επικοινωνίες, λαμβανομένου υπόψη του δημόσιου συμφέροντος που εξυπηρετείται από την δημοσιοποίηση των πληροφοριών αυτών».

9. Επιπλέον, το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες περιέχει εξαίρεση για τις διαδικασίες των δημόσιων αρχών:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν την απόρριψη αιτήσεων περιβαλλοντικών πληροφοριών εάν η δημοσιοποίηση των πληροφοριών αυτών θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά:

α) τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των διαδικασιών των δημόσιων αρχών, εφόσον ο εμπιστευτικός αυτός χαρακτήρας προβλέπεται από τη νομοθεσία·

[…]

Οι λόγοι απόρριψης που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 ερμηνεύονται συσταλτικά, λαμβανομένου υπόψη, για τη συγκεκριμένη περίπτωση, του δημόσιου συμφέροντος που εξυπηρετεί η δημοσιοποίηση των πληροφοριών. Σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, το δημόσιο συμφέρον που εξυπηρετεί η δημοσιοποίηση των πληροφοριών σταθμίζεται συγκριτικά προς το συμφέρον που εξυπηρετεί η άρνηση. Τα κράτη μέλη δεν δύνανται, δυνάμει της παραγράφου 2 στοιχεία α), δ), στ), ζ) και η), να προβλέπουν την απόρριψη αιτήσεων που αφορούν πληροφορίες σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον.»

Γ. Το ιρλανδικό δίκαιο

10. Το άρθρο 28.4.3 του ιρλανδικού Συντάγματος προβλέπει τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των συζητήσεων και των συνεδριάσεων της Ιρλανδικής Κυβέρνησης. Εξαιρέσεις προβλέπονται μόνον σε περιπτώσεις δικαστικών ερευνών ή ερευνών από συναφείς υπηρεσίες.

11. Η Ιρλανδία έχει μεταφέρει στο εθνικό της δίκαιο την οδηγία για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες με τις European Communities (Access to Information on the Environment) Regulations 2007 [εθνικές κανονιστικές πράξεις του 2007 – Ευρωπαϊκές Κοινότητες (πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες)] (S.I. 133/2007 της 28ης Μαρτίου 2007).

III. Τα πραγματικά περιστατικά και η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως

12. Στις 8 Μαρτίου 2016 η Right to Know CLG, μη κερδοσκοπικός οργανισμός ιρλανδικού δικαίου, υπέβαλε στον Taoiseach (Πρωθυπουργό της Ιρλανδίας) αίτηση πρόσβασης στο σύνολο των εγγράφων που περιλαμβάνουν συζητήσεις του υπουργικού συμβουλίου σχετικά με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου της Ιρλανδίας από το 2002 έως το 2016. Τον Ιούνιο του 2016

ο Taoiseach (Πρωθυπουργός), κατόπιν διαδικασίας εσωτερικής επανεξέτασης, απέρριψε την αίτηση αυτή. Κατόπιν τούτου, η Right to Know άσκησε προσφυγή ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου, Ιρλανδία), ζητώντας τον δικαστικό έλεγχο της ως άνω απόφασης.

13. Με την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018, επί της υποθέσεως Right to Know CLG κατά An Taoiseach ([2018] IEHC 372), το High Court (ανώτερο δικαστήριο) ανέπεμψε την απόφαση για επανεξέταση στον Taoiseach (Πρωθυπουργό). Το High Court (ανώτερο δικαστήριο) έκρινε, μεταξύ άλλων, αποφαινόμενο επί ένστασης δεδικασμένου υποβληθείσας από τους διαδίκους[4], ότι οι συνεδριάσεις της Ιρλανδικής Κυβέρνησης πρέπει να θεωρούνται «εσωτερικές επικοινωνίες» δημόσιας αρχής, με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζεται η υποχρέωση δημοσιοποίησης πληροφοριών σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον (άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τρίτη περίοδος, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες). Ωστόσο, κατά το δικαστήριο αυτό, ο Taoiseach (Πρωθυπουργός) δεν προέβη στη στάθμιση του δημόσιου συμφέροντος που εξυπηρετεί η δημοσιοποίηση συγκριτικά προς το συμφέρον εμπιστευτικότητας (άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας).

14. Με απόφαση της 16ης Αυγούστου 2018, ο Taoiseach (Πρωθυπουργός) χορήγησε μερική πρόσβαση στα ζητηθέντα έγγραφα. Κατόπιν τούτου, η Right to Know ζήτησε εκ νέου ενώπιον του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) τον δικαστικό έλεγχο της δεύτερης αυτής απόφασης. Αρμόδιος δεν είναι, πλέον, ο δικαστής ο οποίος είχε εκδώσει την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018. Ο νέος δικαστής υποβάλλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

1) Σε περίπτωση αίτησης πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες που περιέχονται σε πρακτικά επίσημων συνεδριάσεων οργάνου της εκτελεστικής εξουσίας κράτους μέλους, στις οποίες τα μέλη της κυβέρνησης οφείλουν να μετέχουν και να ενεργούν ως συλλογική αρχή, πρέπει τα πρακτικά αυτά να χαρακτηριστούν ως «*εσωτερικές επικοινωνίες*» ή ως «*διαδικασίες*» δημόσιας αρχής κατά την έννοια που έχουν οι όροι αυτοί στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, και στο άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, αντιστοίχως, της οδηγίας [για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες];

2) Εκτείνεται η αρχή του δεδικασμένου (όπως αναλύθηκε στην απόφαση Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, και σε μεταγενέστερη νομολογία) πέραν του διατακτικού της προγενέστερης απόφασης, ούτως ώστε να καλύπτει, επιπλέον, πραγματικές και νομικές διαπιστώσεις οι οποίες περιλαμβάνονται στην προγενέστερη απόφαση; Με άλλα λόγια, περιορίζεται η αρχή του δεδικασμένου στην απαγόρευση κίνησης διαδικασιών με το ίδιο αντικείμενο («cause of action estoppel») ή συνιστά επίσης νομικό κώλυμα και για την επανεξέταση πραγματικών και νομικών ζητημάτων («issue estoppel»);

3) Στο πλαίσιο εκκρεμών διαδικασιών μεταξύ διαδίκων σχετικά με προβαλλόμενη έλλειψη συμφωνίας προς την οδηγία [για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες] όσον αφορά συγκεκριμένη αίτηση πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες, όπου ο προσφεύγων/αιτών πέτυχε την ακύρωση διοικητικής απόφασης, γενομένων δεκτών ορισμένων αιτιάσεων που βασίζονται στο δίκαιο της Ένωσης και απορριφθεισών κάποιων άλλων, αντιβαίνει στο δίκαιο της Ένωσης και, ιδίως, στην αρχή της αποτελεσματικότητας εθνικός κανόνας περί του δεδικασμένου ως νομικού κωλύματος για την επανεξέταση πραγματικών και νομικών ζητημάτων (issue estoppel), σύμφωνα με τον οποίο ο εθνικός δικαστής που επιλαμβάνεται νέας προσφυγής βάλλουσας κατά περαιτέρω διοικητικής απόφασης επί της ίδιας αίτησης παροχής πληροφοριών υποχρεούται να απαγορεύσει στον εν

[4] Απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) της 4ης Ιουνίου 2012, An Taoiseach κατά Commissioner for Environmental Information ([2010] IEHC 241).

λόγω προσφεύγοντα/αιτούντα να προσβάλει τη δεύτερη αυτή απόφαση για λόγους στηριζόμενους στο δίκαιο της Ένωσης, οι οποίοι είχαν απορριφθεί με την προγενέστερη απόφαση, αλλά δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ένδικου μέσου υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες;

4) Επηρεάζεται η απάντηση στο ως άνω τρίτο ερώτημα από το γεγονός ότι: i) δεν υποβλήθηκε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο και ii) η σχετική νομολογία του Δικαστηρίου δεν περιήλθε σε γνώση του εθνικού δικαστηρίου εκ μέρους κάποιου από τους διαδίκους;

15. Η Right to Know καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις. Το Δικαστήριο δεν διενήργησε επ' ακροατηρίου συζήτηση, καθόσον έκρινε, σύμφωνα με το άρθρο 76, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ότι έχει επαρκώς διαφωτιστεί ώστε να αποφανθεί επί της υποθέσεως.

IV. Νομική εκτίμηση

16. Εκδίδοντας την οδηγία για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, ο νομοθέτης της Ένωσης είχε την πρόθεση να διασφαλίσει τη συμβατότητα του δικαίου της Ένωσης με τη Σύμβαση του Ώρχους, προβλέποντας ένα γενικό καθεστώς το οποίο θα εξασφαλίζει ότι κάθε αιτών έχει δικαίωμα πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό των δημόσιων αρχών χωρίς να υποχρεούται να επικαλεστεί οποιοδήποτε σχετικό συμφέρον [5].

17. Ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε, στο άρθρο 4 της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν εξαιρέσεις από το εν λόγω δικαίωμα πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες. Στο μέτρο που τέτοιες εξαιρέσεις έχουν πράγματι μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο, οι δημόσιες αρχές δύνανται να τις επικαλούνται προκειμένου να απορρίπτουν αιτήσεις παροχής πληροφορίας που τους υποβάλλονται [6].

18. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά, αφενός, το ζήτημα εάν οι επίδικες πληροφορίες εμπίπτουν είτε στην εξαίρεση για τις εσωτερικές επικοινωνίες είτε στην εξαίρεση για την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των διαδικασιών των δημόσιων αρχών (βλ. κατωτέρω υπό Α). Αφετέρου, αφορά το ζήτημα εάν και σε ποια έκταση η δυνατότητα εφαρμογής των εξαιρέσεων αυτών στην υπόθεση της κύριας δίκης έχει ήδη κριθεί οριστικά με την έκδοση της τελεσίδικης απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018 (βλ. κατωτέρω υπό Β).

A. Ερμηνεία των λόγων εξαίρεσης που συζητήθηκαν (πρώτο προδικαστικό ερώτημα)

19. Σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τρίτη περίοδος, τρίτο εδάφιο, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, ορισμένες εξαιρέσεις από το δικαίωμα πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες δεν δικαιολογούν την απόρριψη αιτήσεων που αφορούν πληροφορίες σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον. Μια τέτοια εξαίρεση προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, στοιχείο α', το οποίο επιτρέπει την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των διαδικασιών των δημόσιων αρχών. Επειδή τα πρακτικά των

[5] Αποφάσεις της 14ης Φεβρουαρίου 2012, Flachglas Torgau (C-204/09, EU:C:2012:71, σκέψη 31), και της 20ής Ιανουαρίου 2021, Land Baden-Württemberg (Εσωτερικές επικοινωνίες) (C-619/19, EU:C:2021:35, σκέψη 28).

[6] Απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Land Baden-Württemberg (Εσωτερικές επικοινωνίες) (C-619/19, EU:C:2021:35, σκέψη 31).

συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου σχετικά με τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου είναι πιθανόν να εκληφθούν ως πληροφορίες σχετικά με εκπομπές στο περιβάλλον, είναι αμφίβολο κατά πόσον η ως άνω εξαίρεση δύναται να δικαιολογήσει την άρνηση της πρόσβασης.

20. Εάν, αντιθέτως, εφαρμοστεί η εξαίρεση για τις εσωτερικές επικοινωνίες δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, τότε οι εκπομπές στο περιβάλλον πρέπει μεν να ληφθούν υπόψη υπό το πρίσμα της συγκριτικής στάθμισης σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίοδος, της οδηγίας στο πλαίσιο του δημόσιου συμφέροντος προς δημοσιοποίηση, ωστόσο ενδέχεται να υπάρχουν αντικρουόμενα συμφέροντα που επιτελούν κάποιον ρόλο.

21. Επομένως, το πρώτο ερώτημα αφορά το ποια από τις δύο εξαιρέσεις πρέπει να εφαρμοστεί. Ωστόσο, το εν λόγω ερώτημα βασίζεται στην παραδοχή ότι οι δύο εξαιρέσεις δεν μπορούν να εφαρμοστούν ταυτοχρόνως. Ακολούθως, θα καταδείξω ότι η παραδοχή αυτή δεν ισχύει.

1. Εσωτερικές επικοινωνίες

22. Ο όρος «εσωτερικές επικοινωνίες» αφορά τις πληροφορίες οι οποίες κυκλοφορούν εντός μιας δημόσιας αρχής και οι οποίες, κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης πρόσβασης, δεν έχουν εξέλθει της εσωτερικής σφαίρας της αρχής αυτής λόγω ιδίως της γνωστοποίησής τους σε τρίτο ή της διάθεσής τους στο κοινό[7]. Η εξαίρεση αυτή αποσκοπεί στην ικανοποίηση της ανάγκης των δημόσιων αρχών να διαθέτουν έναν προστατευόμενο χώρο για προβληματισμό και για διεξαγωγή εσωτερικών συζητήσεων[8].

23. Στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, η κυβέρνηση ορίζεται ως μια δημόσια αρχή. Κατά την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, τα έγγραφα που αναπαράγουν τις συζητήσεις του υπουργικού συμβουλίου της Ιρλανδικής Κυβέρνησης παραμένουν στην εσωτερική της σφαίρα. Δεν θα πρέπει να είναι προσβάσιμα ούτε σε τρίτους ούτε στο κοινό. Τούτο είναι σύμφωνο με το άρθρο 28.4.3 του ιρλανδικού Συντάγματος, το οποίο κατοχυρώνει τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των συζητήσεων και των συνεδριάσεων της Ιρλανδικής Κυβέρνησης.

24. Συνεπώς, τα ζητηθέντα έγγραφα αποτελούν εσωτερικές επικοινωνίες. Η πρόσβαση στα έγγραφα αυτά δύναται να απαγορευθεί, εφόσον δεν υφίσταται υπερισχύον δημόσιο συμφέρον για τη δημοσιοποίησή τους.

25. Επομένως, τα πρακτικά των επίσημων συνεδριάσεων εκτελεστικού οργάνου της Ιρλανδικής Κυβέρνησης πρέπει να χαρακτηριστούν, για τους σκοπούς αίτησης πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες που περιέχονται σε αυτά, ως εσωτερικές επικοινωνίες δημόσιας αρχής κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες.

7 Απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Land Baden-Württemberg (Εσωτερικές επικοινωνίες) (C-619/19, EU:C:2021:35, σκέψη 47).

8 Βλ. απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Land Baden-Württemberg (Εσωτερικές επικοινωνίες) (C-619/19, EU:C:2021:35, σκέψεις 44 και 46). Ομοίως απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 2020, De Masi και Βαρουφάκης κατά ΕΚΤ (C-342/19 P, EU:C:2020:1035, σκέψεις 51 και 52), σχετικά με τους κανόνες πρόσβασης στα έγγραφα της ΕΚΤ. Βλ. ήδη την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση [COM(2000) 402 τελικό] και Επιτροπή συμμόρφωσης της Σύμβασης του Ώρχους (Aarhus Convention Compliance Committee), Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2013/93 concerning compliance by Norway της 19ης Ιουνίου 2017, αριθ. 71.

2. Διαδικασίες των δημόσιων αρχών

26. Εκτός αυτού, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν την απόρριψη αιτήσεων περιβαλλοντικών πληροφοριών εάν η δημοσιοποίηση των πληροφοριών αυτών θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των διαδικασιών των δημόσιων αρχών, εφόσον ο εμπιστευτικός αυτός χαρακτήρας προβλέπεται από τη νομοθεσία.

27. Αν ληφθεί υπόψη μόνον η γερμανική έκδοση της εν λόγω διάταξης, οι συζητήσεις του υπουργικού συμβουλίου της Ιρλανδικής Κυβέρνησης φαίνεται να εμπίπτουν στην έννοια των διαδικασιών δημόσιων αρχών.

28. Για τον λόγο αυτό, προκαλεί, εκ πρώτης όψεως, έκπληξη το γεγονός ότι το High Court (ανώτερο δικαστήριο) εξέλαβε την εφαρμογή της εξαίρεσης αυτής ως «τεχνητή» και «βεβιασμένη» («artificial and strained») [9]. Η άποψη αυτή θα μπορούσε να οφείλεται στην αγγλική απόδοση της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες. Όπως σε πολλές άλλες γλωσσικές αποδόσεις, στην αγγλική απόδοση δεν απαντά κανένας όρος ο οποίος θα έπρεπε, οπωσδήποτε, να μεταφραστεί ως «διαβουλεύσεις» («Beratungen»). Αντιθέτως, χρησιμοποιείται ο όρος «διαδικασίες» («proceedings») [10], ο οποίος παραπέμπει στην προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των διαδικασιών. Η γερμανική απόδοση συμφωνεί μόνο με τη γαλλική [11] και την ιταλική [12] έκδοση της οδηγίας, ενώ οι λοιπές γλωσσικές αποδόσεις αναφέρονται στις δραστηριότητες των δημόσιων αρχών [13], ιδίως, σε σχέση με την εξέταση ή τη διεκπεραίωση υποθέσεων [14].

29. Οι αποκλίσεις αυτές απαντούν, ομοίως, στις δεσμευτικές γλωσσικές αποδόσεις του άρθρου 4, παράγραφος 4, στοιχείο α′, της Σύμβασης του Ώρχους, το οποίο μεταφέρθηκε με το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες. Η αγγλική και η γαλλική έκδοση της Σύμβασης είναι, από αυτήν την άποψη, πανομοιότυπες με τις αντίστοιχες γλωσσικές αποδόσεις της οδηγίας. Στην επίσης δεσμευτική ρωσική έκδοση της Σύμβασης γίνεται λόγος για τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εργασιών των δημόσιων αρχών [15].

[9] Απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) της 4ης Ιουνίου 2012, An Taoiseach κατά Commissioner for Environmental Information ([2010] IEHC 241, σκέψη 83).

[10] Ομοίως στην ισπανική: procedimientos, τσεχική: řízení, ελληνική: διαδικασιών, κροατική: postupaka, λιθουανική: procesinių veiksmų, μαλτεζική: tal-proċedimenti, πορτογαλική: procedimentos, ρουμανική: procedurilor, σλοβενική: postopkov και σουηδική: förfaranden.

[11] Déliberations.

[12] Deliberazioni.

[13] Βουλγαρική: дейностите, εσθονική: töö; ολλανδική: handlingen; πολωνική: działań, σλοβακική: konania, φινλανδική: toiminnan.

[14] Λεττονική: lietu.

[15] «[K]онфиденциальность работы государственных органов в тех случаях, когда такая конфиденциальность предусматривается национальным законодательством».

30. Οι διάφορες γλωσσικές αποδόσεις μιας διάταξης του δικαίου της Ένωσης, στη προκειμένη περίπτωση της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο ομοιόμορφο [16], χωρίς να δίδεται προτεραιότητα σε κάποια γλωσσική απόδοση [17]. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να εξετάζονται η όλη οικονομία και ο σκοπός της σχετικής κανονιστικής ρύθμισης [18].

31. Αφετηρία για αυτό θα πρέπει να αποτελεί το γεγονός ότι οι εξαιρέσεις από το δικαίωμα πρόσβασης, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, πρώτη περίοδος, της οδηγίας και το άρθρο 4, παράγραφος 4, δεύτερο εδάφιο, της Σύμβασης, θα πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά [19]. Προκειμένου να αποδοθεί στην εξαίρεση των διαδικασιών χωριστή λειτουργία, παράλληλη προς την εξαίρεση των «εσωτερικών επικοινωνιών», θα πρέπει αυτές να περιορίζονται στη διαδικασία της διαβούλευσης αυτή καθεαυτήν, στο πλαίσιο των διαδικασιών λήψεως αποφάσεων, χωρίς να εμπεριέχουν την πραγματική βάση για τη λήψη αποφάσεων [20]. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες και το άρθρο 4, παράγραφος 4, στοιχείο α′, της Σύμβασης του Ώρχους παραπέμπουν στα τελικά στάδια των διαδικασιών λήψεως αποφάσεων των δημόσιων αρχών [21], δηλαδή παρέχουν προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των (τελικών) εργασιών των δημόσιων αρχών και όχι του συνόλου της διοικητικής διαδικασίας κατά το πέρας της οποίας οι εν λόγω αρχές προβαίνουν σε διαβούλευση για τη λήψη της αποφάσεως [22].

32. Στο μέτρο που οι εργασίες της Ιρλανδικής Κυβέρνησης εμπίπτουν στο τελικό στάδιο της διαδικασίας αυτής, ζήτημα επί του οποίου θα πρέπει να αποφανθεί το εθνικό δικαστήριο, έπεται ότι πρόκειται για εργασίες δημόσιας αρχής κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες.

3. Κοινή εφαρμογή πλειόνων εξαιρέσεων

33. Ωστόσο, με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν τα πρακτικά των επίσημων συνεδριάσεων εκτελεστικού οργάνου της κυβέρνησης κράτους μέλους, στις οποίες μέλη της κυβέρνησης οφείλουν να μετέχουν και να ενεργούν ως συλλογική αρχή, πρέπει να χαρακτηριστούν ως «διαδικασίες» δημόσιας αρχής *ή* ως «επικοινωνίες». Το ερώτημα αυτό προϋποθέτει ότι οι δύο εξαιρέσεις του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, και του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας για τις

[16] Αποφάσεις της 27ης Οκτωβρίου 1977, Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψεις 13 και 14), της 27ης Μαρτίου 1990, Cricket St Thomas (C-372/88, EU:C:1990:140, σκέψη 19), και της 6ης Οκτωβρίου 2021, Consorzio Italian Management και Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799, σκέψη 43).

[17] Αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1990, Cricket St Thomas (C-372/88, EU:C:1990:140, σκέψη 18), της 26ης Ιανουαρίου 2021, Hessischer Rundfunk (C-422/19 και C-423/19, EU:C:2021:63, σκέψη 65), και της 17ης Ιανουαρίου 2023, Ισπανία κατά Επιτροπής (C-632/20 P, EU:C:2023:28, σκέψη 40).

[18] Αποφάσεις της 27ης Οκτωβρίου 1977, Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψεις 13 και 14), της 26ης Ιανουαρίου 2021, Hessischer Rundfunk (C-422/19 και C-423/19, EU:C:2021:63, σκέψη 65), και της 17ης Ιανουαρίου 2023, Ισπανία κατά Επιτροπής (C-632/20 P, EU:C:2023:28, σκέψη 42).

[19] Βλ. αποφάσεις της 23ης Νοεμβρίου 2016, Bayer CropScience και Stichting De Bijenstichting (C-442/14, EU:C:2016:890, σκέψη 56), και της 20ής Ιανουαρίου 2021, Land Baden-Württemberg (Εσωτερικές επικοινωνίες) (C-619/19, EU:C:2021:35, σκέψεις 33 και 48), καθώς και προτάσεις της γενικής εισαγγελέα E. Sharpston στην υπόθεση Flachglas Torgau (C-204/09, EU:C:2011:413, σημείο 83).

[20] Βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα E. Sharpston στην υπόθεση Flachglas Torgau (C-204/09, EU:C:2011:413, σημείο 83) και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Szpunar στην υπόθεση Saint-Gobain Glass Deutschland κατά Επιτροπής (C-60/15 P, EU:C:2016:778, σημεία 76 και 57 επ.), καθώς και Επιτροπή συμμόρφωσης της Σύμβασης του Ώρχους, Findings and recommendations with regard to communication ACCC/C/2010/51 concerning compliance by Romania της 28ης Μαρτίου 2014, αριθ. 89.

[21] Απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2012, Flachglas Torgau (C-204/09, EU:C:2012:71, σκέψη 63).

[22] Απόφαση της 13ης Ιουλίου 2017, Saint-Gobain Glass Deutschland κατά Επιτροπής (C-60/15 P, EU:C:2017:540, σκέψη 81).

περιβαλλοντικές πληροφορίες πρέπει να διακρίνονται μεταξύ τους, σε αντίθεση προς όσα εκτέθηκαν ανωτέρω. Πλην όμως, η παραδοχή αυτή είναι εσφαλμένη. Αντιθέτως, οι δύο εξαιρέσεις αλληλεπικαλύπτονται [23].

34. Στην πραγματικότητα, βασίζονται στην ίδια ανάγκη των δημόσιων αρχών να διαθέτουν έναν προστατευόμενο χώρο για προβληματισμό και για διεξαγωγή εσωτερικών συζητήσεων.

35. Τούτο καθίσταται ιδιαίτερα σαφές από την προβλεπόμενη στο άρθρο 4, παράγραφος 3, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου [24] εξαίρεση από το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα των θεσμικών οργάνων της Ένωσης. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάταξη, προκειμένου περί εγγράφου που συντάχθηκε από ένα θεσμικό όργανο για εσωτερική χρήση, το εν λόγω θεσμικό όργανο μπορεί να αρνηθεί την πρόσβαση εάν η γνωστοποίηση του εγγράφου θα έθιγε σοβαρά την οικεία διαδικασία λήψης αποφάσεων.

36. Κατά τα λοιπά, η άρνηση πρόσβασης σε ορισμένες πληροφορίες, εντός του πεδίου εφαρμογής των κανόνων της Ένωσης για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα, συχνά βασίζεται σε πλείονες λόγους εξαίρεσης ταυτόχρονα, η πρακτική δε αυτή έχει γίνει δεκτή από το Δικαστήριο [25].

37. Επομένως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σε περίπτωση αίτησης πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες που περιέχονται σε πρακτικά επίσημων συνεδριάσεων εκτελεστικού οργάνου της κυβέρνησης κράτους μέλους, στις οποίες μέλη της κυβέρνησης οφείλουν να μετέχουν και να ενεργούν ως συλλογική αρχή, τα πρακτικά αυτά πρέπει να χαρακτηριστούν ως «εσωτερικές επικοινωνίες» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες. Εφόσον οι ως άνω συνεδριάσεις αποτελούν το τελικό στάδιο της διαδικασίας, τότε εμπίπτουν και στην έννοια των «διαδικασιών» των δημόσιων αρχών, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας.

Β. Επί του δεδικασμένου

1. Αλυσιτελής χαρακτήρας των ερωτημάτων επί του δεδικασμένου

38. Με τα λοιπά ερωτήματα, το High Court (ανώτερο δικαστήριο) ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν εμποδίζεται από τον θεσμό του δεδικασμένου να επανεξετάσει τις διαπιστώσεις που περιλαμβάνονται στην από 1ης Ιουνίου 2018 απόφασή του, με βάση την παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως. Σύμφωνα με την τελεσίδικη πρώτη απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018, οι επίδικες πληροφορίες εμπίπτουν μεν στην εξαίρεση για τις εσωτερικές επικοινωνίες κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες [26], δεν εμπίπτουν, όμως, στην εξαίρεση για την προστασία των διαδικασιών των δημόσιων αρχών κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της οδηγίας αυτής [27].

[23] Βλ. αποφάσεις της 28ης Ιουλίου 2011, Office of Communications (C-71/10, EU:C:2011:525, σκέψη 30), και της 17ης Δεκεμβρίου 2020, De Masi και Βαρουφάκης κατά ΕΚΤ (C-342/19 P, EU:C:2020:1035, σκέψη 62).

[24] Κανονισμός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής (ΕΕ 2001, L 145, σ. 43.).

[25] Αποφάσεις της 21ης Ιουλίου 2011, Σουηδία κατά MyTravel και Επιτροπής (C-506/08 P, EU:C:2011:496, σκέψεις 77 επ. και 109 επ.), της 28ης Νοεμβρίου 2013, Jurašinović κατά Συμβουλίου (C-576/12 P, EU:C:2013:777, σκέψεις 28 και 38), και της 27ης Φεβρουαρίου 2014, Επιτροπή κατά EnBW Energie Baden-Württemberg (C-365/12 P, EU:C:2014:112, σκέψεις 62, 63 και 79).

[26] Απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) της 1ης Ιουνίου 2018, Right to Know CLG κατά An Taoiseach ([2018] IEHC 372, σκέψη 65).

[27] Απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) της 1ης Ιουνίου 2018, Right to Know CLG κατά An Taoiseach ([2018] IEHC 372, σκέψη 76).

39. Το αιτούν δικαστήριο εξετάζει τώρα το ενδεχόμενο να εκδώσει αντίθετη απόφαση, δηλαδή να κατατάξει τις επίδικες πληροφορίες όχι στην εξαίρεση για τις εσωτερικές επικοινωνίες, αλλά στην εξαίρεση των διαδικασιών. Η εξαίρεση για την προστασία των διαδικασιών ενδέχεται όμως να είναι αλυσιτελής εν προκειμένω, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, τρίτη περίοδος, της οδηγίας για τις περιβαλλοντικές πληροφορίες, δεν επιτρέπεται η απόκρυψη πληροφοριών σχετιζόμενων με εκπομπές στο περιβάλλον. Ο περιορισμός αυτός, αντιθέτως, δεν εφαρμόζεται στην προστασία των εσωτερικών επικοινωνιών.

40. Ωστόσο, από την απάντηση στο πρώτο ερώτημα συνάγεται ότι δύνανται να συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή αμφοτέρων των εξαιρέσεων και ότι, βάσει των προσκομισθέντων στοιχείων, οι επίδικες πληροφορίες αποτελούν, εν πάση περιπτώσει, εσωτερικές επικοινωνίες. Ως εκ τούτου, η εξαίρεση για την προστασία των εσωτερικών επικοινωνιών μπορεί να προβληθεί κατά της δημοσιοποίησής τους, τούτο δε έστω και αν οι πληροφορίες αυτές αφορούν εκπομπές στο περιβάλλον και διαδικασίες των δημόσιων αρχών.

41. Για τους λόγους αυτούς δεν ασκεί, πλέον, ουσιαστική επιρροή το γεγονός ότι η διαπίστωση ότι πρόκειται για εσωτερικές επικοινωνίες και όχι για διαδικασίες των δημόσιων αρχών έχει περιβληθεί την ισχύ δεδικασμένου. Κατά συνέπεια, οι ακόλουθες σκέψεις εφαρμόζονται σε επικουρική βάση, στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο επιθυμεί, παρόλα αυτά, να αποφανθεί επί των ερωτημάτων αυτών.

2. Επικουρικού χαρακτήρα απάντηση επί των ζητημάτων του δεδικασμένου

42. Ελλείψει νομοθεσίας της Ένωσης σχετικά με το δεδικασμένο των εθνικών δικαστικών αποφάσεων, το ζήτημα αυτό εμπίπτει στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών. Ωστόσο, πρέπει να εφαρμόζονται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας [28].

α) Πεδίο εφαρμογής του δεδικασμένου (δεύτερο προδικαστικό ερώτημα)

43. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ζητείται να διευκρινιστεί εάν συνάδει με την αρχή της αποτελεσματικότητας το δεδικασμένο που δεν περιορίζεται στο διατακτικό της απόφασης, αλλά περιλαμβάνει και το σκεπτικό της.

44. Εν πάση περιπτώσει, η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν παραβιάζεται, εάν το πεδίο εφαρμογής του δεδικασμένου βάσει του εθνικού δικαίου συνάδει με τις αρχές που εφαρμόζονται στο δίκαιο της Ένωσης. Στην περίπτωση αυτή το δεδικασμένο εκτείνεται στα τμήματα εκείνα του σκεπτικού της δικαστικής απόφασης που αποτελούν την απαραίτητη βάση του διατακτικού με το οποίο είναι, ως εκ τούτου, *αδιαχώριστα* [29]. Αντίθετα, τα τμήματα του σκεπτικού της δικαστικής απόφασης τα οποία δεν αποτελούν την απαραίτητη βάση του διατακτικού της δεν καλύπτονται από το δεδικασμένο του δικαίου της Ένωσης [30].

[28] Αποφάσεις της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, Fallimento Olimpiclub (C-2/08, EU:C:2009:506, σκέψη 24), και της 7ης Απριλίου 2022, Avio Lucos (C-116/20, EU:C:2022:273, σκέψη 100).

[29] Αποφάσεις της 1ης Ιουνίου 2006, P & O European Ferries (Vizcaya) και Diputación Foral de Vizcaya κατά Επιτροπής (C-442/03 P και C-471/03 P, EU:C:2006:356, σκέψη 44), της 15ης Νοεμβρίου 2012, Gothaer Allgemeine Versicherung κ.λπ. (C-456/11, EU:C:2012:719, σκέψη 40), και της 17ης Σεπτεμβρίου 2020, Alfamicro κατά Επιτροπής (C-623/19 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2020:734, σκέψη 37).

[30] Πρβλ. αποφάσεις της 15ης Νοεμβρίου 2012, Al-Aqsa κατά Συμβουλίου (C-539/10 P και C-550/10 P, EU:C:2012:711, σκέψη 49), και της 11ης Νοεμβρίου 2015, Klausner Holz Niedersachsen (C-505/14, EU:C:2015:742, σκέψεις 43 και 46). Ομοίως, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις Al-Aqsa κατά Συμβουλίου (C-539/10 P και C-550/10 P, EU:C:2012:321, σημείο 35).

45. Εάν η διάκριση αυτή του δεδικασμένου εφαρμοζόταν στην υπόθεση της κύριας δίκης, η υπαγωγή των επίδικων πληροφοριών στην εξαίρεση για την προστασία των εσωτερικών επικοινωνιών, ως βάση του σκεπτικού της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018, θα καλυπτόταν από το δεδικασμένο. Η υπαγωγή αυτή ήταν απαραίτητη, προκειμένου να ακυρωθεί η απόρριψη της αίτησης πρόσβασης και να αναπεμφθεί η αίτηση στη Διοίκηση για την έκδοση νέας απόφασης.

46. Ωστόσο, δεν είναι εξίσου σαφές εάν η διαπίστωση περί μη εφαρμογής της εξαίρεσης για την προστασία του εμπιστευτικού χαρακτήρα των διαδικασιών είναι αδιαχώριστη από το διατακτικό της απόφασης. Κατά την άποψη του High Court (ανώτερου δικαστηρίου), η απόρριψη αυτή ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την εφαρμογή της εξαίρεσης για τις εσωτερικές επικοινωνίες, καθόσον έκρινε ότι εφαρμοστέα είναι μόνον μία εξαίρεση. Αντιθέτως, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που εκτέθηκαν επί του πρώτου ερωτήματος, δύνανται να εφαρμοστούν ταυτοχρόνως και οι δύο εξαιρέσεις.

47. Σε τελική ανάλυση, όμως, δεν έχει σημασία η δυνατότητα διαχωρισμού. Συγκεκριμένα, η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να προσαρμόζουν το πεδίο εφαρμογής του δεδικασμένου κατά το εθνικό δίκαιο στα πρότυπα του δικαίου της Ένωσης για το δεδικασμένο. Επιτρέπει επίσης ευρύτερο δεδικασμένο, υπό τον όρο ότι δεν καθίσταται πρακτικώς αδύνατη ή δυσχερέστερη η άσκηση των δικαιωμάτων που απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης.

48. Με την επιφύλαξη των ακόλουθων σκέψεων, ιδίως όσον αφορά τη δυνατότητα άσκησης ένδικου μέσου[31], δεν προκύπτει ότι η επέκταση του δεδικασμένου σε επάλληλη αιτιολογία δικαστικής απόφασης θα καθιστούσε υπερβολικά δυσχερή την άσκηση αυτών των δικαιωμάτων.

49. Συνεπώς, η απάντηση που πρέπει να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι ότι η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν απαιτεί τον περιορισμό του δεδικασμένου μιας απόφασης στα βασικά σημεία του σκεπτικού της.

β) Μη εφαρμογή διαπιστώσεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου (τρίτο και τέταρτο προδικαστικό ερώτημα)

50. Με το τρίτο και το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί κατά πόσον συνάδει με την αρχή της αποτελεσματικότητας το γεγονός ότι οι διαπιστώσεις της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018 σχετικά με την ίδια αίτηση πρόσβασης οι οποίες έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου αποκλείουν την επανεξέταση της υπαγωγής των επίδικων πληροφοριών στην εξαίρεση των εσωτερικών επικοινωνιών και στην εξαίρεση των διαδικασιών των δημόσιων αρχών. Ειδικότερα, ζητεί να διευκρινιστεί εάν το γεγονός ότι κατά την πρώτη διαδικασία δεν υποβλήθηκε αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και οι διάδικοι δεν επικαλέστηκαν ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου έχει σημασία για τη συμβατότητα του δεδικασμένου των διαπιστώσεων του προγενέστερου δικαστηρίου με την ως άνω αρχή, στο πλαίσιο της δεύτερης ένδικης διαδικασίας.

51. Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί κατά πόσον το δίκαιο της Ένωσης απαιτεί τη μη εφαρμογή διαπιστώσεων που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου, όταν, μέσω αυτών, υφίσταται πιθανότητα παραβίασης του δικαίου της Ένωσης.

[31] Βλ. σημεία 56 επ. των παρουσών προτάσεων.

52. Βεβαίως, κατά πάγια νομολογία, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα εθνικά δικαστήρια να αφήνουν ανεφάρμοστους τους εθνικούς δικονομικούς κανόνες, οι οποίοι προσδίδουν σε μια απόφαση ισχύ δεδικασμένου. Αυτό ισχύει ακόμη και αν κατά τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να θεραπευτεί μια παράβαση διατάξεως του δικαίου της Ένωσης [32].

53. Ωστόσο, ισχύει το αντίθετο εάν οι εφαρμοστέοι εσωτερικοί δικονομικοί κανόνες προβλέπουν τη δυνατότητα του εθνικού δικαστηρίου να αναθεωρήσει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, απόφαση έχουσα ισχύ δεδικασμένου προκειμένου να δημιουργήσει κατάσταση συμβατή με το εθνικό δίκαιο. Η δυνατότητα αυτή πρέπει, σύμφωνα με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, να υπερισχύσει, ώστε να αποκατασταθεί το συμβατό της κατάστασης με τη νομοθεσία της Ένωσης [33].

54. Παρόλο που στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δεν υφίστανται στοιχεία σχετικά με τις αντίστοιχες διατάξεις του εθνικού δικαίου, τέτοια στοιχεία υφίστανται, όμως, σε συνημμένη απόφαση [34], μαζί με την οποία το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στο Δικαστήριο. Σύμφωνα με την ως άνω απόφαση, τα ιρλανδικά δικαστήρια έχουν, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη δυνατότητα να επιτρέψουν σε διάδικο να κινήσει μεταγενέστερη διαδικασία για να συνεχίσει την επιδίωξη της επίλυσης ενός επίδικου ζητήματος, παρά το γεγονός ότι το ζήτημα αυτό έχει ήδη κριθεί σε προγενέστερη διαδικασία κατά του ίδιου αντιδίκου. Κατά την άσκηση της διακριτικής αυτής ευχέρειας, το δικαστήριο θα πρέπει να σταθμίσει το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη με το δημόσιο συμφέρον και το γενικό συμφέρον. Είναι προς το δημόσιο συμφέρον η οριστική (καταρχήν) κρίση διαφοράς και η μη υποβολή προσώπου σε επαναλαμβανόμενες ή διπλές δικαστικές διενέξεις σχετικά με ζητήματα που έχουν ήδη κριθεί προηγουμένως.

55. Κατά την άσκηση της εν λόγω εξουσίας, τόσο η αρχή της ισοδυναμίας όσο και η αρχή της αποτελεσματικότητας δύνανται να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι το αιτούν δικαστήριο δεν πρέπει να εφαρμόσει τις διαπιστώσεις της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018 που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου.

56. Η *αρχή της ισοδυναμίας* απαιτεί από το αιτούν δικαστήριο να ασκεί τη διακριτική του ευχέρεια σε ζητήματα του δικαίου της Ένωσης κατά τον τρόπο με τον οποίο την ασκεί σε αμιγώς εθνικές υποθέσεις. Πάντως, το αιτούν δικαστήριο δεν παρείχε συγκεκριμένα στοιχεία σχετικά με την ιρλανδική πρακτική. Ωστόσο, στο αγγλικό κοινοδίκαιο (common law), όπου το νομικό πλαίσιο φαίνεται να είναι παρόμοιο με εκείνο της Ιρλανδίας, έχει μεγάλη σημασία εάν ο διάδικος κατά του οποίου αντιτάσσεται τελεσίδικη δικαστική κρίση από προγενέστερη απόφαση είχε τη δυνατότητα να ασκήσει ένδικο μέσο κατά αυτής [35].

[32] Απόφαση της 1ης Ιουνίου 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, σκέψεις 46 και 47), της 6ης Οκτωβρίου 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, σκέψη 37), και της 4ης Μαρτίου 2020, Telecom Italia (C-34/19, EU:C:2020:148, σκέψη 65).

[33] Αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 2014, Impresa Pizzarotti (C-213/13, EU:C:2014:2067, σκέψη 62), της 6ης Οκτωβρίου 2015, Târșia (C-69/14, EU:C:2015:662, σκέψη 30), και της 29ης Ιουλίου 2019, Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe (C-620/17, EU:C:2019:630, σκέψη 60).

[34] Απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) της 23ης Απριλίου 2021, Right to Know κατά An Taoisach, [2021] IEHC 233, σκέψη 35.

[35] Απόφαση του Court of Appeal (England & Wales) [εφετείου (Αγγλία και Ουαλία), Ηνωμένο Βασίλειο] της 20ής Μαΐου 2021, Thomas κατά Luv One Luv All Promotions Ltd (A3/2020/1485, [2021] EWCA Civ 732, σκέψεις 44 έως 48, 51 και 75).

57. Καθόσον η Right to Know, η Ιρλανδία και η ως άνω αναφερθείσα απόφαση της 23ης Απριλίου 2021 εξετάζουν το ζήτημα του κατά πόσον η Right to Know μπόρεσε να ασκήσει ένδικο μέσο κατά της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018, το εν λόγω ζήτημα πιθανώς ασκεί επιρροή στην ιρλανδική πρακτική. Σύμφωνα με τα ανωτέρω είναι αμφίβολο κατά πόσον ήταν δυνατή η άσκηση τέτοιου ένδικου μέσου.

58. Παρόλο που η Ιρλανδία υποστηρίζει ότι η Right to Know θα μπορούσε να έχει προσβάλει την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018 με ένδικο μέσο, εντούτοις, η απόφαση της 23ης Απριλίου 2021 και οι ισχυρισμοί της Right to Know θέτουν το επιχείρημα αυτό υπό αμφισβήτηση. Δεδομένου ότι η Right to Know πέτυχε με την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018 την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόρριψης της αίτησης πρόσβασης, θα υπήρχε ο κίνδυνος απόρριψης ενός ενδίκου μέσου κατά τμημάτων του σκεπτικού της απόφασης ως πρόωρου [36].

59. Σε τελική ανάλυση, κάτι τέτοιο θα ήταν σύμφωνο προς το νομικό πλαίσιο που εφαρμόζεται από τα δικαστήρια της Ένωσης. Σύμφωνα με το άρθρο 56, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναίρεση μπορεί να ασκηθεί (μόνον) από τον εν όλω ή εν μέρει ηττηθέντα διάδικο. Αντίθετα, αίτηση αναίρεσης είναι απαράδεκτη όταν απλώς ζητεί την αναίρεση του σκεπτικού απόφασης η οποία τελικά ήταν ευνοϊκή για τον αναιρεσείοντα [37]. Ακόμη και στο πλαίσιο μιας καταρχήν παραδεκτής αναιρετικής διαδικασίας, ορισμένες ενστάσεις απορρίπτονται ως απαράδεκτες, λόγω έλλειψης έννομου συμφέροντος, όταν δηλαδή στρέφονται μόνον κατά της αιτιολογίας της απόφασης επί της ουσίας και ο ενδιαφερόμενος διάδικος δεν ζητεί, ταυτόχρονα, την αναίρεση της εν λόγω απόφασης [38].

60. Σε περίπτωση που η Right to Know πράγματι δεν μπόρεσε να προσβάλει τη διαπίστωση της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018, τούτο ασκεί επιρροή όχι μόνον στην εφαρμογή της αρχής της ισοδυναμίας, αλλά και στην εφαρμογή της *αρχής της αποτελεσματικότητας*.

61. Είναι αληθές ότι, εκ πρώτης όψεως, η απουσία ένδικου μέσου δεν φαίνεται να αποτελεί ιδιαίτερα σοβαρό εμπόδιο για την άσκηση νομικών δικαιωμάτων. Αυτό συμβαίνει καθώς η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία επικαλύπτεται σε μεγάλο βαθμό με την αρχή της αποτελεσματικότητας [39], παρέχει στον πολίτη, σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης, απλώς δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο και όχι σε περισσότερους βαθμούς δικαιοδοσίας [40]. Η απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018 αποδεικνύει ότι πρόσβαση σε δικαστήριο, κατά την έννοια αυτή, είχε παρασχεθεί.

62. Ωστόσο, στην υπό κρίση υπόθεση, η απουσία ένδικου μέσου θα συνεπαγόταν παραβίαση της αρχής της ισότητας των όπλων. Πράγματι, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο αντίδικος, Taoiseach (Πρωθυπουργός), ως ηττηθείς διάδικος, είχε όντως τη δυνατότητα να προσβάλει την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018.

[36] Απόφαση του High Court (ανώτερου δικαστηρίου) της 23ης Απριλίου 2021, Right to Know κατά An Taoisach, [2021] IEHC 233, σκέψη 48.

[37] Απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, Société des produits Nestlé κλπ. κατά Mondelez UK Holdings & Services (C-84/17 P, C-85/17 P και C-95/17 P, EU:C:2018:596, σκέψη 42), καθώς και διάταξη της 29ης Απριλίου 2022, Valvis Holding κατά Sun Stars & Sons και EUIPO (C-420/21 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2022:340, σκέψη 22).

[38] Συναφώς, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2009, GlaxoSmithKline Services κατά Επιτροπής (C-501/06 P, C-513/06 P, C-515/06 P και C-519/06 P, EU:C:2009:610, σκέψεις 23 έως 25), της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Iride κατά Επιτροπής (C-329/09 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2011:859, σκέψεις 48 έως 50), καθώς και της 9ης Νοεμβρίου 2017, TV2/Danmark κατά Επιτροπής (C-649/15 P, EU:C:2017:835, σκέψεις 61 έως 63).

[39] Βλ. προτάσεις μου στην υπόθεση Puškár (C-73/16, EU:C:2017:253, σημεία 49 έως 51, με περαιτέρω παραπομπές).

[40] Αποφάσεις της 28ης Ιουλίου 2011, Samba Diouf (C-69/10, EU:C:2011:524, σκέψη 69), και της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 36).

63. Η αρχή της ισότητας των όπλων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της κατοχυρούμενης στο άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αρχής της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης [41]. Αποτελεί επακόλουθο της ίδιας της έννοιας της δίκαιης δίκης και συνεπάγεται την υποχρέωση να παρέχεται σε καθέναν από τους διαδίκους η εύλογη δυνατότητα να εκθέσει την άποψή του, συμπεριλαμβανομένων των αποδεικτικών του στοιχείων, υπό συνθήκες που δεν τον περιάγουν σε σαφώς μειονεκτική θέση έναντι του αντιδίκου [42].

64. Είναι, όμως, προφανώς προβληματικό το να δεσμεύεται ένας διάδικος από διαπίστωση η οποία αποδεικνύεται στη συνέχεια βλαπτική γι' αυτόν, ενώ ο αντίδικος, ο οποίος επωφελείται από τη διαπίστωση αυτή, μπορεί να επιλέξει αν θα την προσβάλει ή θα την αποδεχθεί.

65. Οι δύο πτυχές που εξετάζει το αιτούν δικαστήριο με το τέταρτο ερώτημα, δηλαδή η παράλειψη του δικαστή που εξέδωσε την περιβληθείσα την ισχύ δεδικασμένου απόφαση να υποβάλει αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και τα κενά στην ανάπτυξη των ισχυρισμών των διαδίκων, παρουσιάζουν μεν ενδιαφέρον, όμως δεν είναι, αυτές καθαυτές, αποφασιστικής σημασίας.

66. Έτσι, το γεγονός ότι κατά τη συζήτηση της υπόθεσης επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018 δεν υποβλήθηκε στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως μάλλον συνηγορεί υπέρ της εκ νέου συζήτησης νομικού ζητήματος το οποίο έχει ήδη κριθεί τελεσίδικα. Ωστόσο, ελλείψει υποχρέωσης υποβολής αίτησης προδικαστικής αποφάσεως, το γεγονός αυτό έχει σχετικά μικρή σημασία για την εκτίμηση της υπόθεσης [43].

67. Αντιθέτως, το γεγονός ότι οι διάδικοι, και ιδίως η Right to Know, δεν επικαλέστηκαν, στη διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης της 1ης Ιουνίου 2018, την ήδη υφιστάμενη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου συνηγορεί μάλλον υπέρ της θέσης ότι οι εν λόγω διάδικοι δεσμεύονται από τις διαπιστώσεις της απόφασης αυτής. Τούτο δε διότι σε αυτήν την περίπτωση προφανώς δεν κατέβαλαν κάθε εύλογη δυνατή προσπάθεια για την έκδοση μιας ορθής, ευνοϊκής για αυτούς απόφασης. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο όταν το σχετικό δικονομικό δίκαιο δέχεται την ισχυρά εδραιωμένη αρχή της διάθεσης, η οποία απαιτεί από τους διαδίκους να επικαλούνται τα σχετικά νομολογιακά προηγούμενα. Εντούτοις, ακόμη και αυτή η άποψη έχει περιορισμένη βαρύτητα, καθώς η έλλειψη νομολογιακών προηγούμενων θα όφειλε να έχει παρακινήσει έντονα το High Court (ανώτερο δικαστήριο), ήδη κατά την πρώτη διαδικασία, να εξετάσει το ενδεχόμενο υποβολής αίτησης για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως. Επιπροσθέτως, η βασική απόφαση σχετικά με την ερμηνεία της έννοιας των εσωτερικών επικοινωνιών [44] εκδόθηκε μετά την απόφαση της 1ης Ιουνίου 2018.

68. Ως εκ τούτου, στο τρίτο και στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σύμφωνα με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να μην εφαρμόζει διαπιστώσεις οι οποίες έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου

[41] Αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2012, Otis κ.λπ. (C-199/11, EU:C:2012:684, σκέψη 48), της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García (C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψη 48), και της 16ης Οκτωβρίου 2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, σκέψη 61).

[42] Αποφάσεις της 6ης Νοεμβρίου 2012, Otis κ.λπ. (C-199/11, EU:C:2012:684, σκέψη 71), της 28ης Ιουλίου 2016, Conseil des ministres (C-543/14, EU:C:2016:605, σκέψη 40), της 16ης Μαΐου 2017, Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373, σκέψη 96), και της 16ης Οκτωβρίου 2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, σκέψη 61).

[43] Επί των συνεπειών παραβίασης της αρχής της υποχρέωσης υποβολής αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, βλ. απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2004, Kühne & Heitz (C-453/00, EU:C:2004:17, σκέψεις 27 και 28). Βλ. επίσης αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 2012, Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, σκέψεις 77 και 78), καθώς και της 20ής Δεκεμβρίου 2017, Incyte (C-492/16, EU:C:2017:995, σκέψεις 47 και 48).

[44] Απόφαση της 20ής Ιανουαρίου 2021, Land Baden-Württemberg (Εσωτερικές επικοινωνίες) (C-619/19, EU:C:2021:35, σκέψη 28).

προκειμένου να αποκαταστήσει τη συμβατότητα της κρινόμενης περίπτωσης με τη νομοθεσία της Ένωσης, εφόσον αυτή η δυνατότητα προβλέπεται από τους εφαρμοστέους εθνικούς δικονομικούς κανόνες για μια αμιγώς εθνική υπόθεση. Στο μέτρο που το δικαστήριο έχει διακριτική ευχέρεια, θα πρέπει, ιδίως, να λαμβάνει υπόψη εάν ο διάδικος που θίγεται από τις διαπιστώσεις που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου είχε τη δυνατότητα να βάλει κατά των διαπιστώσεων αυτών με ένδικο μέσο και εάν τηρήθηκε η αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των διαδίκων. Το ζήτημα εάν υποβλήθηκε στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πριν από τη διαπίστωση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, ή εάν οι διάδικοι επικαλέστηκαν ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, πριν από την εν λόγω διαπίστωση, τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου είναι ήσσονος σημασίας για το ζήτημα της άσκησης της διακριτικής ευχέρειας.

V. Πρόταση

69. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ως εξής:

1) Σε περίπτωση αίτησης πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες που περιέχονται σε πρακτικά επίσημων συνεδριάσεων εκτελεστικού οργάνου της κυβέρνησης κράτους μέλους, στις οποίες μέλη της κυβέρνησης οφείλουν να μετέχουν και να ενεργούν ως συλλογική αρχή, τα πρακτικά αυτά πρέπει να χαρακτηριστούν ως «εσωτερικές επικοινωνίες» κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, στοιχείο ε′, της οδηγίας 2003/4/ΕΚ για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες. Εφόσον οι ως άνω συνεδριάσεις αποτελούν το τελικό στάδιο της διαδικασίας, τότε εμπίπτουν και στην έννοια των «διαδικασιών» των δημόσιων αρχών, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2, στοιχείο α′, της εν λόγω οδηγίας.

2) Η ισχύς του δεδικασμένου των εθνικών δικαστικών αποφάσεων εμπίπτει στη δικονομική αυτονομία των κρατών μελών. Ωστόσο, πρέπει να εφαρμόζονται οι αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας.

   α) Η αρχή της αποτελεσματικότητας δεν απαιτεί τον περιορισμό του δεδικασμένου απόφασης στα βασικά σημεία του σκεπτικού της.

   β) Σύμφωνα με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να μην εφαρμόζει διαπιστώσεις οι οποίες έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου προκειμένου να αποκαταστήσει τη συμβατότητα της κρινόμενης περίπτωσης με τη νομοθεσία της Ένωσης, εφόσον αυτή η δυνατότητα προβλέπεται από τους εφαρμοστέους εθνικούς δικονομικούς κανόνες για μια αμιγώς εθνική υπόθεση. Στο μέτρο που το δικαστήριο έχει διακριτική ευχέρεια, θα πρέπει, ιδίως, να λαμβάνει υπόψη εάν ο διάδικος που θίγεται από τις διαπιστώσεις που έχουν αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου είχε τη δυνατότητα να βάλει κατά των διαπιστώσεων αυτών με ένδικο μέσο και εάν τηρήθηκε η αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των διαδίκων. Το ζήτημα εάν υποβλήθηκε στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πριν από τη διαπίστωση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, ή εάν οι διάδικοι επικαλέστηκαν ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, πριν από την εν λόγω διαπίστωση, τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου είναι ήσσονος σημασίας για το ζήτημα της άσκησης της διακριτικής ευχέρειας.